

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ управління Державної служби
якості освіти у Волинській області

«11» вересня 2023 р. № 01-07/24

ПРОГРАМА

моніторингу щодо забезпечення якості організації інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти Волинської області

I. Загальні положення

Відповідно до Закону України «Про освіту» метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей.

Держава забезпечує кожному право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак (стаття 3 Закону України «Про освіту»).

Згідно зі статтею 7 Закону України «Про повну загальну середню освіту» не може бути обмежень у доступі до здобуття повної загальної середньої освіти.

Стаття 9 вищезгаданого закону гарантує забезпечення рівного доступу до здобуття повної загальної середньої освіти шляхом:

територіальної доступності повної загальної середньої освіти;
фінансування закладів освіти за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів в обсязі, достатньому для виконання державних стандартів та ліцензійних умов;

дотримання вимог законодавства щодо доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами;

викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів) способами, що є найбільш прийнятними для осіб відповідного віку, у тому числі шляхом

адаптації/модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами;

використання розвиваючих засобів і методів навчання, що враховують особливі освітні потреби учнів та сприяють успішному засвоєнню змісту навчання і розвитку дитини;

навчання дітей, які є сліпими, глухими чи сліпоглухими, за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей мов, методів і способів спілкування в освітньому середовищі (просторі), яке максимально сприяє засвоєнню знань і соціальному розвитку, зокрема шляхом використання в освітньому процесі української жестової мови та/або абетки Брайля;

дотримання принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування відповідно до найкращих інтересів дитини.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту» заклади загальної середньої освіти на підставі письмових звернень батьків дітей з особливими освітніми потребами утворюють інклюзивні та/або спеціальні класи у порядку, визначеному законодавством.

Організація інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами пріоритетного значення набуває створення інклюзивного освітнього середовища. У такому середовищі всі діти навчаються разом у системі масової освіти за загальноосвітніми навчальними програмами, що пристосовані до потреб такої дитини. В умовах воєнного стану організація освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти зазнала змін. З метою забезпечення надання якісних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами особливо актуальним є розробка і реалізація моніторингу з питання організації інклюзивного навчання для осіб з особливими освітніми потребами.

Актуальність розробки такого моніторингу також підтверджується висновками одного із ключових документів у розвитку інклюзивної освіти в Україні – Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р.

Вищезгадані висновки свідчать про те, що потреби учасників освітнього процесу з особливими освітніми потребами недостатньо задоволені. Дане твердження аргументується наступними чинниками:

- недостатній рівень підготовки педагогічних працівників та психологічних служб закладів освіти для роботи з особами з особливими освітніми потребами, зокрема щодо володіння засобами альтернативної комунікації;
- застарілі методики і підходи до роботи не відповідають сучасним викликам;
- упередженість у ставленні до безбар'єрності, інклюзії та низький рівень поширення культури прийняття серед учасників освітнього процесу;

- організація освітнього процесу не завжди враховує особливості роботи з особами з особливими освітніми потребами;
- низький рівень інформаційної доступності навчальних та інформаційних матеріалів;
- недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів освіти необхідними асистивними технологіями для надання якісних та доступних послуг.

Також у даному документі визначено, що освітнє середовище не сприяє розвитку інклюзії, а навпаки, часто створює бар'єри для учасників освітнього процесу. Причинами цього є:

- незадовільна інфраструктура більшості закладів освіти та обслуговуючих елементів (центри дозвілля, ігрові майданчики, гуртожитки, бібліотеки, архіви та актові зали);
- низький рівень залученості батьків та опікунів до освітнього процесу та недостатній рівень інтеграції досвіду батьків до організації навчання дітей;
- недоступне позанавчальне дозвілля та додаткова освіта;
- присутні дискримінація та булінг у закладах освіти щодо дітей з особливими освітніми потребами.

Мета моніторингу: виявити та відстежити тенденції щодо організації інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти та визначити чинники, що сприяють створенню оптимальних умов для забезпечення прав дітей на доступ до якісної освіти з урахуванням їх потреб.

Відповідно до мети визначено **завдання** моніторингового дослідження:

- вивчити стан облаштування приміщень та території закладу освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування;
- вивчити наявність та доступність ресурсів для навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- здійснити аналіз взаємодії та співпраці усіх учасників освітнього процесу, фахівців інклюзивно-ресурсного центру;
- визначити забезпеченість індивідуалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- визначити задоволеність дітей з особливими освітніми потребами та їх батьків якістю організації освітнього процесу;
- розробити рекомендації за результатами моніторингового дослідження.

II. Об'єкт, суб'єкт, індикатори моніторингу

1. Об'єкти моніторингу:

- доступність освітнього середовища;

- ресурсне забезпечення для організації інклюзивного навчання;
- індивідуалізація навчання;
- соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами серед однолітків.

2. **Суб'єктом, що проводить моніторинг, є управління Державної служби якості освіти у Волинській області.**

Учасники дослідження:

- 1) учні з особливими освітніми потребами;
- 2) педагогічні працівники, які забезпечують інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами;
- 3) батьки, інші законні представники учнів з особливими освітніми потребами.

3. **Індикатори:**

1. **Дотримання законодавства щодо забезпечення архітектурної доступності у закладах загальної середньої освіти:**

- 1.1. забезпечення безперешкодного доступу до будівель, приміщень закладу освіти;
- 1.2. адаптація приміщень (туалети, їдальня, коридори, навчальні кабінети тощо) до використання всіма учасниками освітнього процесу.

2. **Ресурсне забезпечення закладів загальної середньої освіти для організації якісного інклюзивного навчання:**

- 2.1. кадрове забезпечення;
- 2.2. забезпечення відповідним обладнанням, матеріалами для виконання індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами;
- 2.3. співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами щодо здійснення системного кваліфікованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами, їх батьків та педагогів;
- 2.4. створення належних умов для організації інклюзивного навчання адміністрацією закладу.

3. **Забезпечення корекційної спрямованості освітнього процесу:**

- 3.1. застосування індивідуального підходу у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (формування КППС, складення та реалізація ІПР, ІНП);
- 3.2. проведення (надання) психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять (послуг).

4. **Соціальна інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти:**

- 4.1. наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;

4.2. створення умов для сприйняття дітей з особливими освітніми потребами серед своїх однолітків;

4.3. задоволеність учнів якістю організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами.

5. Взаємодія закладу загальної середньої освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами:

5.1. забезпечення інформування батьків про освітні можливості, програми, методики та прогрес їх дітей;

5.2. залучення батьків до прийняття рішень стосовно освітнього процесу їх дітей;

5.3. задоволеність батьків якістю організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами.

III. Вид моніторингу

Зовнішній, регіональний.

IV. Методи, принципи та параметри моніторингу

1. Методи проведення моніторингу:

1) анкетування учнів з особливими освітніми потребами, педагогічних працівників, які забезпечують інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами, батьків/інших законних представників учнів з особливими освітніми потребами;

2. Принципи, відповідно до яких проводиться моніторинг:

- науковість і методична обґрунтованість;
- системність;
- відповідність меті (валідність);
- доцільність;
- прозорість моніторингових процедур;
- безпека персональних даних;
- об'єктивність одержання та аналізу інформації під час моніторингу;
- інформативність результатів для різних категорій споживачів.

3. У рамках цього моніторингу визначено, що забезпечення якості організації інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти повинно відповідати організаційним засадам інклюзивного навчання, що визначені в Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. При проведенні моніторингу враховано, що у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) можливе застосування дистанційно-очної (змішаної) форми здобуття освіти.

V. Цикли моніторингу та основні етапи проведення.

1. Моніторинг проводиться періодично за такими **циклами**:
 I цикл – 2023-2024 н.р.;
 II цикл – 2024-2025 н.р.;
 III цикл – 2025-2026 н.р.
2. Основні **етапи** проведення моніторингу:
 - 1) визначення мети та завдань моніторингу;
 - 2) розроблення інструментарію моніторингу;
 - 3) формування вибірки дослідження (заклади загальної середньої освіти, які беруть участь у моніторингу);
 - 4) проведення онлайн опитування учнів, батьків, педагогічних працівників;
 - 5) аналіз та узагальнення результатів моніторингу;
 - 6) підготовка та оприлюднення звітів за результатами моніторингу;
 - 7) підготовка та оприлюднення узагальненого звіту за результатами моніторингу;
 - 8) оприлюднення рекомендацій за результатами моніторингу.

VI. Інструменти, що будуть застосовані під час моніторингу

1. Для анкетування учасників моніторингу використовуються три типи анкет:
 - 1) анкета для учнів з особливими освітніми потребами;
 - 2) анкета для батьків учнів з особливими освітніми потребами;
 - 3) анкета для педагогічних працівників, які забезпечують інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами.
2. Інформація, зібрана у процесі дослідження, може бути використана з дослідницькою метою. Неперсоніфіковані результати дослідження можуть бути опубліковані.

VII. Проведення анкетування учасників моніторингу

Анкетування учасників моніторингу проводиться:

- 1) відповідно до норм і вимог:
 Порядку проведення моніторингу якості освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 січня 2020 року № 54; нормативно-правових актів з питань організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти;
- 2) у терміни, визначені графіком відповідного циклу моніторингу;
- 3) у закладах загальної середньої освіти, які визначені відповідно до вибірки дослідження.

VIII. Визначення результатів моніторингу

1. Обробка та узагальнення результатів моніторингу здійснюється на основі даних статистично-математичної обробки результатів анкетування.

2. Інформування про результати моніторингу здійснюється шляхом оприлюднення інформаційно-аналітичних звітів на офіційному сайті Державної служби якості освіти.

**Графік проведення моніторингу в 2023-2024 н.р.
та узагальнення його результатів**

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.11.2023
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження першого циклу	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.12.2023
3.	Оприлюднення звіту і рекомендацій за результатами першого циклу моніторингу	управління ДСЯО у Волинській обл.	19.01.2024

Графік проведення моніторингу в 2024-2025 н.р. та узагальнення його результатів

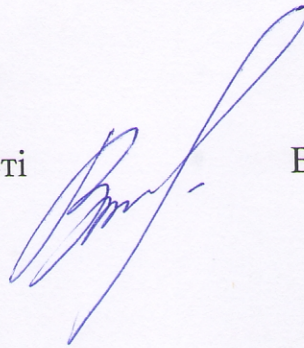
№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.11.2024
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження другого циклу	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.12.2024
3.	Оприлюднення звіту і рекомендацій за результатами другого циклу моніторингу	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.01.2025

Графік проведення моніторингу в 2025-2026 н.р. та узагальнення його результатів

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання

1.	Проведення онлайн опитування	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.11.2025
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження третього циклу	управління ДСЯО у Волинській обл.	19.12.2025
3.	Оприлюднення звіту за результатами третього циклу моніторингу	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.01.2026
4.	Оприлюднення узагальненого звіту за результатами моніторингу	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.02.2026
5.	Оприлюднення рекомендацій за результатами моніторингового дослідження	управління ДСЯО у Волинській обл.	20.03.2026

Начальник відділу взаємодії
з органами місцевого самоврядування,
моніторингу та позапланового контролю
закладів освіти управління Державної
служби якості освіти у Волинській області

Володимир СІРУК